

minations during the investigation of economic crimes and their types is considered. It determines the value played by the expert's conclusion in the process of proving economic crimes. The mechanism of appointment of the examination (definition of the type of examination, preparation of the application and its annexes, appeal to the court, receipt of a decision, directing the decision of the expert to the materials of the proceedings) is explored.

Key words: expert's conclusion, expert, evidence, proof process, source of evidence, investigation, economic crimes.

УДК 343.92 (477.7)

С.О. ФІЛІППОВ

Станіслав Олександрович Філіппов, кандидат психологічних наук, доцент, підполковник юстиції, докторант Національної академії Державної прикордонної служби України

ТРАНСКОРДОННА ЗЛОЧИННІСТЬ: КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ, ПРОБЛЕМА ЛАТЕНТНОСТІ ТА ПОЛІМОРФІЗМ

Загальносвітовою тенденцією соціальної динаміки є розвиток різноманітних транскордонних зв'язків. Наприклад, українським прикордонним відомством у 2018 р. оформлено в ході прикордонного контролю 100,56 млн осіб, у 2017 р. – 97,3 млн осіб, у 2016 р. – 89,2 млн осіб, які перетинали державний кордон. Неминучими наслідками інтенсифікації транскордонних зв'язків є модернізація та збільшення масштабів транскордонної злочинності.

Прикладним питанням протидії транскордонній злочинності присвячені праці багатьох зарубіжних кримінологів. Серед них – Peter Andreas (злочинність на кордоні США з Мексикою та Канадою та на Балканських кордонах), Louise Shelley (зв'язок між транскордонною злочинністю та тероризмом), Nikos Passas (транскордонна злочинність в контексті теорії аномії та інших соціологічних теорій), Rob T. Guerette (прикордонна безпека та організована злочинність на кордоні США з Мексикою), Philip Reichel (багатовимірний підхід до аналізу транснаціональної злочинності), Fiona David (торгівля людьми, трудова та сексуальна експлуатація – на матеріалах Австралії).

Методологічно важливими для нашого дослідження є праці українських науковців В.І. Шакуна (погляд на суспільство крізь оптику кримінологічного аналізу), Б.М. Головкіна (методологія кількісного аналізу кримінологічних показників), Н.А. Орловської (феноменологія транснаціональної злочинності), В.Я. Тулякова (сингулярність як стан кримінального права), А.М. Бабенка (регіональний підхід до вивчення злочинності), В.В. Шаблістого (безпековий вимір кримінального права).

На фундаменті наукових уявлень, сформованих під впливом праць цих та інших кримінологів, ми досліджуємо проблему протидії транскордонній злочинності. Окремим етапом даної роботи є аналіз деяких кількісно-якісних показників. Зауважимо, що окремих граней цієї проблеми стосувалися опубліковані в Україні роботи А.В. Калініної, С.О. Кібальника, Ю.Б. Курилюка, Т.Ю. Огнева, І.М. Чекмарьової. Проте проведення нами аналізу на основі мультимодального підходу вимагає узагальнюючого погляду на проблему, це **актуалізує тему статті**. Виходячи із викладеного вище, **мету даної статті** ми бачимо таким чином:

- 1) охарактеризувати кількісно-якісні показники транскордонної злочинності,
- 2) сформулювати правило дилеми прикордонної безпеки щодо рівня зареєстрованої злочинності,
- 3) сформулювати методичний підхід щодо визначення індексу латентності транскордонної злочинності,
- 4) обґрунтувати поняття поліморфізму транскордонної злочинності та навести аргументи на користь його значення для застосування у кримінологічній практиці.

Вихідною позицією нашого дослідження є сформульована у праці В.І. Шакуна «Влада і злочинність» теза про те, що «на динаміку і структуру злочинності продовжують справляти вплив сталі чинники, з безлічі яких потрібно виділити економічні і соціально-політичні, які домінуючим чином впливають на динаміку і структуру злочинності, зумовлюють її поширеність і своєрідність якісних сторін»¹. Узагальнений аналіз таких чинників ми здійснили на попередньому етапі нашого дослідження². Аналіз квантитативних (кількісних) та інших показників, що характеризують транскордонну злочинність, спонукає до певних висновків, що стосуються не лише детермінації.

1. Динаміка зареєстрованих злочинів і основні тенденції розвитку обстановки щодо виявлення правопорушень на державному кордоні

Квантитативний аналіз характеризується значним обсягом вибірки і інтерпретацією статистичних закономірностей. Найчастіше для статистичного вимірювання злочинності застосовуються такі показники: стан, рівень, структура та динаміка злочинності. *Стан злочинності* – абсолютна кількість злочинів, зареєстрованих на певній території за певний період часу. *Рівень злочинності* – кількість злочинів, зареєстрованих на певній території за певний період часу, з розрахунку на певну кількість жителів цієї ж території (найчасті-

ше – на 100 тис. чоловік, може бути також на 10 тис., і на 1000 осіб). Структура злочинності – внутрішня типологія злочинності за видами злочинів. Динаміка злочинності – зміна зазначених показників (стану рівня, структури) в часі.

Основними кількісними показниками злочинності є її стан і динаміка. Значущим показником ряду динаміки є темп зростання. Темп зростання у даному випадку – це показник ряду динаміки, що демонструє відношення поточного рівня до попереднього. Темп зростання показує, у скільки разів поточний рівень ряду динаміки більше або менше рівня, який прийнято за базу порівняння. Цей показник обчислюється у коефіцієнтах або у відсотках.

Перелік традиційних видів транскордонних кримінальних правопорушень, за якими досліджується рівень транскордонної злочинності, виглядає таким чином: ст. 201 КК України «Контрабанда», ст. 305 КК України «Контрабанда наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів», ст. 332 КК України «Незаконне переправлення осіб через державний кордон України», ст. 334 КК «Порушення правил міжнародних польотів». До нього ми віднесли також умовно транскордонне (через врахування адмінмежі та лінії розмежування замість державного кордону) правопорушення, передбачене ст. 332¹ КК України «Порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї».

Динаміка зареєстрованих правопорушень показана нами за даними Єдиного звіту про кримінальні правопорушення³.

Результати вивчення статистичних даних зосереджено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень,
передбачених ст. ст. 201, 305, 332, 332¹ 334 КК України**

Статистичні відомості за ст. 201¹ КК України «Переміщення через митний кордон України поза митним

Злочини	Роки	Обліковано кримінальних правопорушень	Темпи зростання (ланцюговий) $T_{зр} = U_i : U_{i-1},$ %	Темпи приросту	
				% $\Delta i = U_i - (U_{i-1})$	коефіцієнт
ст. 201 КК Контрабанда	2014	127			
	2015	106	83,5	-16,5	-0,17
	2016	93	87,7	-12,3	-0,12
	2017	98	105,4	+5,4	0,05
	2018	118	120,4	+20,4	0,2
ст. 305 КК Контрабанда наркотичних засобів, їх аналогів або прекурсорів	2014	150			
	2015	199	132,7	+32,7	0,33
	2016	252	126,6	+26,6	0,27
	2017	239	94,8	-5,2	-0,05
	2018	203	84,9	-15,1	-0,15
ст. 332 КК Незаконне переправлення осіб через державний кордон України	2014	157			
	2015	89	56,7	-43,3	-0,43
	2016	15	16,9	-83,1	-0,83
	2017	21	140	+40	0,40
	2018	43	204,8	+104,8	1,05
ст. 332 ¹ КК Порушення порядку в'їзду на ТОТ України та виїзду з неї	2014	1			
	2015	33	3300	+3200	32
	2016	54	163,6	+63,6	0,64
	2017	15	27,8	-72,2	-0,72
	2018	18	120	+20	0,2
ст. 334 КК Порушення правил міжнародних польотів	2014	18			
	2015	1	5,56	-94,44	-0,94
	2016	4	400	+300	3
	2017	2	50	-50	-0,5
	2018	5	250	+150	1,5

контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України», що, очевидно, належать до транскордонних злочинів, не увійшли в дослідницький масив (оскільки кримінальна відповідальність за це діяння передбачена не так давно – з 6 вересня 2018 р.).

Навряд чи з урахуванням динамічних рядів за обраний період можна зробити вірогідний висновок про закономірності коливання рівня злочинності, виходячи тільки з кількості облікованих кримінальних правопорушень, що аналізуються, і це видно з таблиці 1.

Зокрема, Б.М. Головкин, О.Г. Кулик, Н.А. Орловська, М.І. Хавронюк, В.І. Шакун звертали увагу на особливості реєстрації злочинів, що дає змогу зробити нам таке застереження. Додатковою причиною тому, на наш погляд, є також **правило дилеми прикордонної безпеки**.

Вважаємо, що воно підлягає урахуванню у такому формулюванні: *у випадку збільшення рівня бар'єрності кордону спостерігається збільшення квантитативних показників виявленої злочинності, обумовлених більшими можливостями для виявлення правопорушень – до настання стабілізації, яка є наслідком балансу між запобіжним впливом та впливом криміногенних факторів*.

У зв'язку з цим наведемо характеристику криміналітету, висловлену В.І. Шакуном: «своєрідний, досить тонкий і точний інструмент, що визначає міру недоробок офіційних структур, помилок і недоліків їх діяльності. Саме на цьому і паразитує злочинність. Вона заповнює ті ніші, які залишаються вільним через неефективність державних служб, прогалини у законодавстві, економічну нестабільність, незадовільне виконання посадовими особами своїх обов'язків»⁴.

На наш погляд, із правила дилеми прикордонної безпеки випливає очевидний висновок про те, що збільшення квантитативних показників злочинності свідчить про зміну рівня злочинності лише за умови сталого рівня таких перемінних, як бар'єрність кордону, інтенсивність несення служби, ефективність запобіжної діяльності тощо. В іншому контексті, але на цей принципово важливий момент звертали увагу В.С. Батиргарєєва, О.Г. Кулик, Н.В. Сметаніна та інші українські науковці.

При цьому маємо на увазі споріднену природу кримінальних та адміністративних правопорушень на державному кордоні та, часто, їх одночасне вчинення. Адже, «вагомий аспект дослідження злочинності полягає у тісному взаємозв'язку кримінологічних та адміністративно-деліктних засад протидії цьому явищу»⁵. А такі злочини, як незаконне переправлення осіб через державний кордон України поєднані через форму їх вчинення з такими адміністративними правопорушеннями, як незаконне перетинання (спроба перетинання) державного кордону України (ст. 204-1 КУпАП), незаконне перевезення іноземців та осіб без громадянства територією України (ст. 206-1 КУпАП) тощо.

Отже, **основні тенденції розвитку обстановки** щодо виявлення правопорушень на державному кордоні у 2018 р. порівняно з 2017 р. впливають з результатів аналізу оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України⁶:

Загальне зменшення на 15 % (у 2018 р. – 3268, у 2017 р. – 3825) кількості затриманих нелегальних мігрантів. Водночас кількість затриманих за незаконне перетинання кордону зросла на 26 % (2018 р. – 1130 осіб, 2017 р. – 898), що обумовлено збільшенням на 24 % кількості затриманих нелегальних мігрантів на кордоні з ЄС (2018 р. – 842 осіб, 2017 р. – 678).

Зменшення на 22 % кількості припинених адміністративних правопорушень (у 2018 р. складено 76 тис. 958 протоколів, у 2017 р. – 98 тис. 392), у тому числі – на 39 % за незаконне перетинання кордону (у 2018 р. – 30 тис. 354 протоколи, у 2017 р. – 49 тис. 564).

Збільшення на 6 % кількості спроб перетинання кордону за підробленими документами (у 2018 р. виявлено 1 006 документів, у 2017 р. – 948).

Зменшення на 27 % кількості вилученої зброї (у 2018 р. – 668 одиниць, у 2017 р. – 917 одиниць) та на 13 % спроб її переміщення (у 2018 р. – 541 випадків, у 2017 р. – 624 випадків).

Збільшення на 17 % кількості виявлених боєприпасів (у 2018 р. – 22 612 штук, у 2017 р. – 19 331), при зменшенні на 22 % спроб їх переміщення (у 2018 р. – 197 випадків, у 2017 р. – 253).

Збільшення в 4,4 рази виявлених вибухових речовин (у 2018 р. – 58,7 кг, з них 52,9 кг пороху на кордоні з РФ, у 2017 р. – 13,4) та на 20 % спроб їх переміщення (у 2018 р. – 12 випадків, у 2017 р. – 10).

Зменшення на 36 % обсягів виявлених наркотичних засобів (у 2018 р. виявлено 343,6 кг, у 2017 р. – 539,3), при зменшенні на 5 % спроб їх переміщення (у 2018 р. – 418 випадків, у 2017 р. – 438).

Зменшення на 24 % активності протиправної діяльності щодо незаконного переміщення товарів (у 2018 р. припинено 3714 випадків, у 2017 р. – 4896) та зменшення на 34 % вартості вилучених товарів, (у 2018 р. вилучено товарів на суму 290,968 млн грн, у 2017 р. – 441,373 млн).

Зменшення на 12 % кількості виявлених викрадених автомобілів (у 2018 р. – 194 одиниць, 2017 р. – 221) та на 20 % кількості транспортних засобів, які переміщувалися з підробленими, несправними документами та номерами агрегатів (у 2018 р. – 547 одиниць, у 2017 р. – 682).

2. Проблема латентності транскордонної злочинності

У ході оцінки стану злочинності слід враховувати рівень її латентності. Результати проведеного нами формалізованого інтерв'ювання місцевих жителів прикордоння та осіб, які перетинають кордон (936 осіб у шести прикордонних областях по периметру державного кордону, крім морської ділянки) свідчать про значний рівень обізнаності даних категорій громадян з фактами окремих видів транскордонних правопорушень (у тому числі кримінальних), за які особи не понесли відповідальність. Зокрема, на питання: «Чи знаєте Ви про осіб, які були причетними до вчинення нижчезазначених правопорушень та не були за це покарані» ствердні відповіді розподілилися таким чином:

- незаконне переміщення через кордон підакцизних товарів – 28, 80 % (270 осіб);
- незаконне переміщення через кордон бурштину – 3,0 % (29 осіб);

- контрабанда зброї – 0,4 % (4 особи);
- контрабанда наркотиків – 1,7 % (16 осіб);
- контрабанда лісоматеріалів – 1,8 % (17 осіб);
- незаконне переправлення осіб через державний кордон – 0,9 % (8 осіб);
- порушення правил міжнародних польотів – 0,1 % (1 особа).

Отже, 345 (36,9 %) опитаних респондентів дали стверджувальну відповідь на питання про те, чи мають вони відомості про осіб, які вчиняли правопорушення та не понесли за це відповідальність. Так, у більшості випадків йдеться про порушення митних правил, за які передбачена адміністративна відповідальність. Водночас, на наш погляд, дана обставина є опосередкованим маркером, який свідчить про ступінь латентності незаконних діянь у прикордонній сфері – як кримінальних, так і адміністративних правопорушень. Слушною є думка Ю.Б. Курилюка з даного приводу, який зазначає, що «це формує у значній частки населення прикордоння почуття упевненості у безкарності протиправної поведінки, недовіри стосовно ефективності діяльності органів охорони державного кордону»⁷. Очевидно, що це також і продукує нові правопорушення, формує толерантність до неправомірного способу поведінки в суспільстві та є живильним середовищем для формування кримінальної моделі поведінки. Тим більше, що результати ОСД правоохоронних органів та наукові розвідки вказують на адміністративні правопорушення у прикордонні як результат організованої протиправної діяльності.

За результатами проведеного опитування експертів (48 фахівців, які проходять службу у вищезазначених регіонах на посадах, пов'язаних з протидією транскордонній злочинності) нами отримані відомості щодо рівня транскордонної злочинності на вказаній території. Зокрема, оцінили рівень латентності як високий (не зареєстровано 70 % та більше кримінальних правопорушень) 4 осіб (8,3 %); середній (не реєструється 30–69 % злочинів) – 29 осіб (60,4 %); низький (не реєструється 10–29 % злочинів) – 9 осіб (18,8 %) осіб; незначний (не реєструється до 9 % злочинів) – 6 осіб (12,5 %).

Отже, необхідним в емпіричному аналізі показників злочинності є застосування, крім основних статистичних показників, також індексу латентності злочинності (як відношення незареєстрованої злочинності до зареєстрованої її частини).

3. Поліморфізм транскордонної злочинності

У рамках дослідження протидії транскордонній злочинності, на наш погляд, методологічно важливим і навіть необхідним є обґрунтування поняття поліморфізму транскордонної злочинності. Поняття поліморфізму активно застосовується у біології, де воно означає здатність деяких організмів існувати в станах з різною внутрішньою структурою або в різних зовнішніх формах. Аргументи на користь застосування даного терміна:

1) це поняття віддзеркалює таке явище об'єктивної реальності, як транскордонність злочинності, що обумовлює різноманітність її форм; у майбутньому, як ми прогнозуємо, транскордонна злочинність буде набувати лише розвитку, поширення та урізноманітнення форм;

2) в умовах, коли навіть визначення транскордонної злочинності має консенсуальний характер та потребує урахування особливостей держав, через які спрямований вектор транскордонності, оптика методологічного плюралізму є надзвичайно важливою для дослідження транскордонних криміногенних явищ, чому, як ми вважаємо, і сприятиме впровадженню в науковий обіг поняття поліморфізму транскордонної злочинності.

На користь першого аргументу наведемо думку Е. Дюркгейма, який писав, що «злочинність – нормальне явище тому, що суспільство без злочинності є абсолютно неможливим. У суспільстві, в якому більш немає злочинів, почуття, які страждають від злочинів, повинні були б виявлятися в індивідуальній свідомості всіх без винятку членів суспільства в тій же мірі, в якій виявляються протилежні їм почуття. Якщо навіть припустити, що такого роду умова може бути реалізована, то і в цьому випадку злочини не зникнуть; вони *тільки змінять свою форму (виділено нами – С.Ф.)*, бо та сама причина, яка усуне зазначеним чином джерела злочинності, негайно створить нові джерела»⁸.

Щодо другого аргументу, звернення до зарубіжного досвіду допомагає зробити висновок, що на різних континентах широко застосовується поняття транскордонної злочинності. Водночас зміст, який вкладається в це поняття, є досить різноманітним – через специфіку транскордонних відносин та особливі, притаманні різним державам транскордонні злочини і способи їх вчинення. Приміром, поширеним в Нігерії способом психічного впливу на жертв транскордонної торгівлі людьми є застосування магії вуду, а найбільш поширеним транскордонним злочином у Танзанії і Кенії є переправлення через кордон викраденої худоби⁹.

Тому у ході дослідження транскордонної злочинності слід уникати того, що Ю.В. Орлов називає «методологічним націоналізмом». Аналізуючи цей термін, дослідник пише: «Його суть може бути зведена до констатації обмеженості наукового споглядання кордонами держав, а транскордонність визнається лише як референтний об'єкт сприйняття дослідження». Учений робить важливий для нашої роботи висновок: «Вочевидь, в умовах інформаційного, технологічного, фінансового світового синтезу вказаний підхід втрачає свою цінність та не може екстраполюватися на інші сфери соціального буття»¹⁰. Важливою у цьому зв'язку є думка В.І. Шакуна, який підкреслює, що «суттєвим є аналіз парадигм, що формують сучасну криминологічну теорію, орієнтовану на міжнародний досвід»¹¹.

Надзвичайно точно висловився з цього приводу і В.О. Туляков: «Центральна проблема сучасного світоустрою полягає в тому, що новації і креативність інформаційного суспільства створюють нове середовище, в якому час і простір не фрагментовані анклавами правових сімей і державними кордонами, а підкоряються

новим, відносно непізнаним «хвилям» енергетичного впливу руху коштів, образів, капіталів, людей, будучи пов'язаними (селективно, але загально) інформаційними мемами, що організують і направляють цей рух. <Перед цим> держави окремо, так і світ в цілому, виявилися безсилі...»¹².

Ураховуючи вищезазначені аргументи, пропонуємо вважати **поліморфізмом злочинності**:

– в інтересах кримінологічної таксономії – наявність у межах одного типу (роду, виду) злочинності різнорідних за різними класифікаційними критеріями злочинів, що об'єднуються за домінуючою системоутворюючою ознакою;

– в інтересах порівняльно-кримінологічного підходу – наявність у межах одного типу (роду, виду) злочинності різнорідних злочинів за законодавством різних держав, за умови, що їх поєднує домінуюча системотвірна ознака.

Оскільки виникнення та генеза явища транскордонної злочинності обумовлена наявністю фронтиру, кордону очевидно, що системотвірна ознака транскордонних злочинів пов'язується з фізичним його перетинанням.

Значення поліморфізму. Сучасні уявлення про злочинність передбачають багатомірність і різнорідність критеріїв її типології та систематизації. З метою практичної протидії злочинності (в нашому випадку – протидії транскордонній злочинності) необхідно враховувати можливості модернізації злочинності, набуття нею нових форм та якісних характеристик, чому й сприяє застосування терміна «поліморфізм злочинності». Наприклад, сучасною тенденцією розвитку транскордонної злочинності є швидке збільшення масштабів застосування літальних апаратів, що обумовлює необхідність дослідження форм підвищення ефективності практичної протидії транскордонним злочинам, передбаченим ст. 334 КК України «Порушення правил міжнародних польотів».

Враховуючи викладене, можна дійти наступних **висновків**:

1. Оцінювання кількісних показників транскордонної злочинності слід здійснювати у комплексі з оцінюванням таких перемінних, як бар'єрність кордону та таких, що свідчать про ефективність запобіжної діяльності (інтенсивність несення служби, ефективність громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, допомога місцевого населення тощо).

2. Індекс латентності транскордонної злочинності у будь-якому випадку є серед основних маркерів результатів емпіричного аналізу показників злочинності.

3. Збільшення кількісних показників виявленої злочинності, може бути наслідком збільшення інтенсивності правоохоронної діяльності. Оскільки транскордонна злочинність є відкритою системою, вона прагне до гомеостазу як саморегулятивного стану та використання більш «зручних» ділянок кордону.

4. Розвиток форм транскордонної злочинності можливий за адитивною або за синергетичною моделлю. Криміногенний потенціал у першій моделі передбачає суму криміногенних потенціалів учасників транскордонних відносин в різних державах. У другій моделі сукупність криміногенних потенціалів учасників транскордонних відносин перевищує їх просту суму. Друга модель, як правило, свідчить про складну організовану форму транскордонної злочинності.

З огляду на ці висновки, перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо:

1. Удосконалення методики встановлення даних для розрахунку індексу латентності транскордонної злочинності.

2. Побудову аналітичної моделі транскордонної злочинності в державах, що межують з Україною, з урахуванням поліморфізму злочинності на різних ділянках державного кордону.

¹ Шакун В.І. Суспільство і злочинність: монографія / В.І. Шакун. – К.: Атіка, 2003. – 784 с. – С. 19.

² Філіппов С.О. Система детермінації транскордонної злочинності / С.О. Філіппов // Питання боротьби зі злочинністю. – 2018. – № 35. – С. 88–102.

³ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення. Форма № 1 (місячна) : наказ Генеральної прокуратури України від 23 жовтня 2012 р. – № 100.

⁴ Шакун В. І. Вказана праця.

⁵ Курилюк Ю.Б. Кримінологічні засади адміністративно-юрисдикційної діяльності органів охорони державного кордону / Ю.Б. Курилюк // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 1(4). – С. 64–68.

⁶ Аналітичне зведення про обстановку на державному кордоні та результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України. – К., 2018. – 72 с.

⁷ Курилюк Ю.Б. Вказана праця. – С. 65.

⁸ Дюркгейм Э. Норма и патология. Социология преступности (Современные буржуазные теории) / Э. Дюркгейм. – М.: Изд-во «Прогресс», 1966. – С. 39–44 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://docplayer.ru/28508567-Dyurkgeym-e-norma-i-patologiya.html>

⁹ Lisakafu J. Interregionalism and police cooperation against cross-border crime in East Africa: Challenges and prospects / J. Lisakafu // South African Journal of International Affairs. – 2018. – № 25. – Р. 563–579.

¹⁰ Орлов Ю.В. Політико-кримінологічна теорія злочинності: монографія / Ю.В. Орлов. – Х.: Дісаплюс, 2016. – 656 с. – С. 68.

¹¹ Шакун В.І. Теоретичні питання сучасної української кримінології / В.І. Шакун // Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (26 жовт. 2018 р.). – К.: НАПУ, 2018. – С. 26–32. – С. 27.

¹² Туляков В.О. Сингулярність кримінального права в контексті гуманізації / В.О. Туляков // Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства : матеріали Міжнар. науково-практич. симпозіуму. – Івано-Франківськ: Ів.-Франк. ун-т права ім. Короля Д. Галицького, 2016. – С. 286–289.

Резюме

Філіппов С.О. Транскордонна злочинність: кількісно-якісні показники, проблема латентності та поліморфізм.

У статті охарактеризовано кількісно-якісні показники транскордонної злочинності за період 2014–2018 років. Сформульовано правило дилеми прикордонної безпеки. Наведено дані щодо індексу латентності. Обґрунтовано поняття поліморфізму злочинності та наведено аргументи на користь його застосування у кримінологічній практиці. Показано, що розвиток форм транскордонної злочинності можливий за адитивною або за синергетичною моделлю.

Ключові слова: поліморфізм, дилема прикордонної безпеки, латентність, контрабанда, транснаціональна злочинність, транскордонна злочинність, кримінологія.

Резюме

Филиппов С.А. Трансграничная преступность: количественно-качественные показатели, проблема латентности и полиморфизм.

В статье охарактеризованы количественно-качественные показатели трансграничной преступности за период 2014–2018 годов. Сформулировано правило дилеммы пограничной безопасности. Приведены данные по индексу латентности. Обосновано понятие полиморфизма и приведены аргументы в пользу его применения в криминалистической практике. Показано, что развитие форм трансграничной преступности возможно по аддитивной или синергетической модели.

Ключевые слова: полиморфизм, дилемма пограничной безопасности, латентность, контрабанда, транснациональная преступность, трансграничная преступность, криминалогия.

Summary

Filippov S. Cross-Border Crime: Qualitative and Quantitative Indicators, the Problem of Latency and Polymorphism.

The article describes such quantitative and qualitative indicators of cross-border crime for the period of 2014–2018 has been provided. The rule of the so-called border security dilemma has been formulated. A methodological approach to determining the index of latency has been developed in the process of assessing the state of cross-border crime. The understanding of such notion as polymorphism has been substantiated and arguments in favour of its applicability for use in criminological practice has been presented. It has been proved that the development of forms of cross-border crime is possible on the basis of additive or synergistic model.

Key words: polymorphism, border security dilemma, latency, smuggling, transnational crime, cross-border crime, criminology.

УДК 343.988 (477):001.12

А.Ю. БАЙДАЛІНОВА

Аліна Юрїєвна Байдалінова, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПРН України

АНАЛІЗ СТАНУ НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ЯК ЕТАП ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Формування будь-якого наукового знання про певне соціальне явище не є одномоментним процесом. Іноді явище виникає та навіть існує раніше, ніж починається розуміння його сутності й значення та цілеспрямоване дослідження у контексті необхідності вирішення складної соціальної проблеми, що заважає подальшому суспільному прогресу. Ще один аспект полягає в тому, що накопичені знання треба піддавати принциповій ревізії, яка б ставала відповідною рефлексією на потреби часу, що надавало б можливість поставити нове завдання для забезпечення подальшого поступового розвитку теоретичної думки про розглядуване явище. Останнім часом такий алгоритм розгляду конкретної наукової проблеми набув певних рис, схематичне вираження яких можна віднайти у низці дослідницьких робіт, принаймні у галузі юридичних дисциплін¹.

Алгоритм визначення стану розробки тієї чи іншої кримінологічної проблеми як такої розглядали у своїх роботах чимало дослідників. Серед них слід згадати В.С. Батиргарєєву, В.В. Голіну, Б.М. Головікіна, Р.Г. Григор'єва, М.Г. Колодяжного, М.О. Маршубу, Ю.В. Калініченко та ін. Але що стосується проблематики професійної віктимізації, то це питання наразі залишається не висвітленим. Тому, щоб якомога об'єктивніше оцінити сучасний стан наукової розробки проблеми запобігання професійній віктимізації, треба визначитися із тим, за якими параметрами слід здійснювати цю оцінку. Щодо методики оцінки стану розробки тих чи інших проблем у спеціальній літературі з кримінології та інших дисциплін кримінально-правового циклу, повторимося, до цього часу вже напрацьоване певне бачення. Так, наприклад, В.В. Голіна та М.О. Маршуба, досліджуючи корисливо-насильницьку злочинність неповнолітніх, пишуть, що вузловими моментами, які визначають ступінь розробки проблематики..., на теперішній час є: а) формування понятійного апарату; б) міждисциплінарний характер пізнання... та заповнення у цьому зв'язку певних напрацювань з інших дисциплін; в) урахування попередніх досліджень як вітчизняної, так і зарубіжної науки; г) наявність проб-